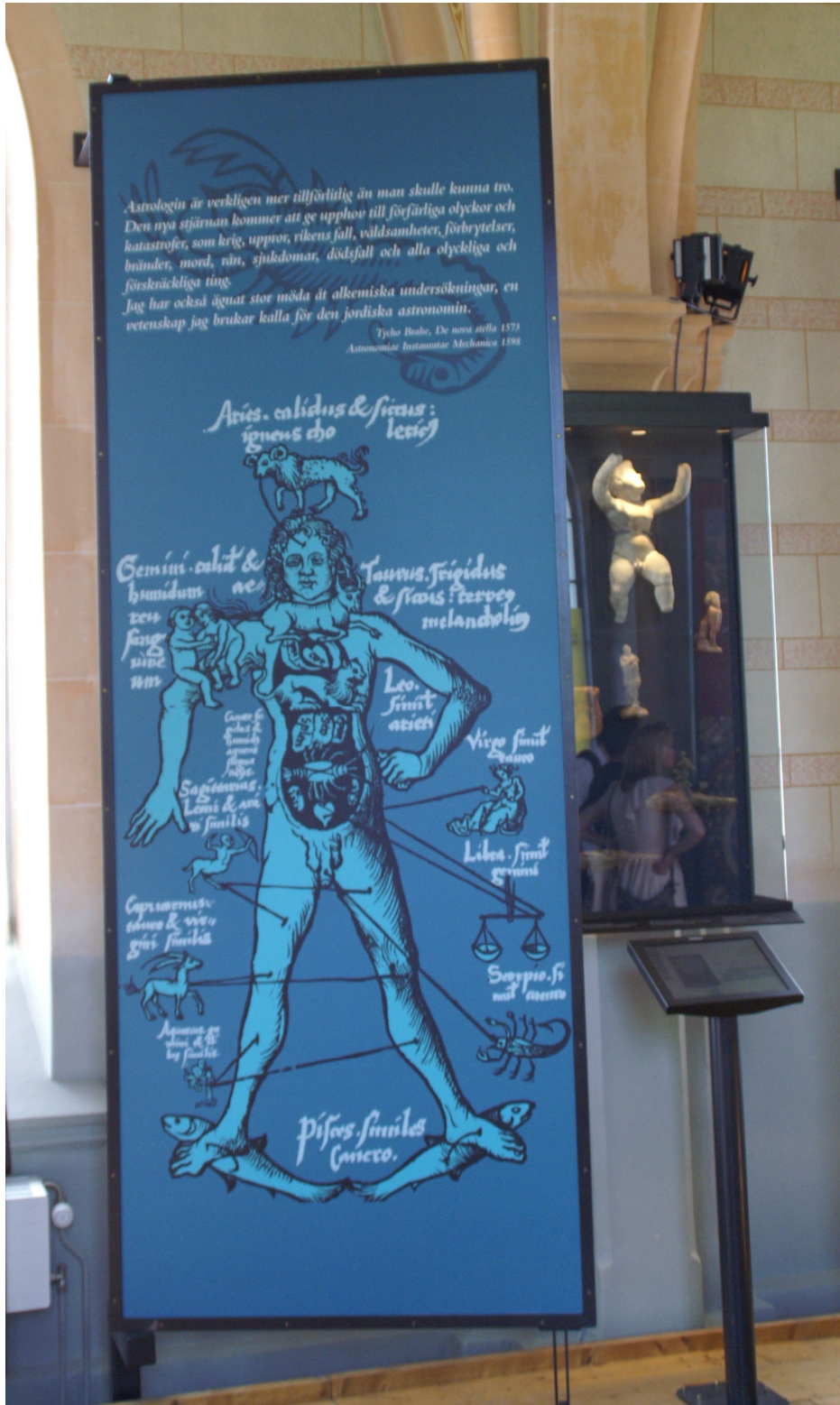

Tyge Brahe og Bonde-Practica

Per-Olof Johansson

Tycho Brahe-museet

foto: per-olof johansson 2012

På [Tyge Brahes museum](#) på Hven (eller Ven som de skriver i Sverige) så jeg forleden åreladningsmanden i stor forstørrelse, gengivet her. Billedet genkendes fra adskillige populærastrologiske bøger, de gamle fordi der hører det til, og i nyere medtaget for at få historien med. Det er dog sjældent så kortfattet forklaret som her. Måske fortæller guiden noget mere, men guidede ture var den dag kun til de forudbestilte grupper.

Tyge Brahes indsats i det forløb som fører frem til den nutidige opfattelse af universet, føres med denne illustration sammen med de elementer i den datidige verdensopfattelse med udgangspunkt i de fire elementer, som videnskaben siden har gjort op med.

Videnskab byggede indtil 1500-tallet i høj grad på traditionens system, hvilket kun langsomt blev afløst af den undersøgende metode, som vi i dag identificerer med videnskab.

'Åreladningsmanden' kan man kalde sådan fordi han illustrerer, hvilke stjernebilleder, som hører til hvilke legemsdele og fortæller dermed, hvor der måtte eller ikke måtte årelades, når månen stod i det pågældende tegn. Indtil 1833 var det et fast element i den officielle almanak at fortælle månens placering i dyrekredsen så selvfølgelig, som vi stadig får at vide, hvilket stjernetegn solen står i..

Det som jeg hefter mig ved er, at åreladningsmanden fungerede som et ikon, og altså fortsat gør det for både supervidenskab og den folkelige videnskab. [*se afsluttende note*].

Den danske version af Bonde-Practica var illustreret og havde selvfølgelig også et billede af åreladningsmanden, hvor det blev forklaret, hvad meningen var. Den udkom i Danmark igen og igen over 200 år, og først da almanakken ikke længere ville fortælle, i hvilket tegn månen stod, tabte illustrationen sin betydning.

I Sverige fik Bonde-Practica et langt længere liv end i Danmark – men åreladningsmanden kom faktisk først med som illustration i 1900-tallet! Den svenske Bonde Practica er angiveligt en oversættelse fra den danske, med udeladelser og tilføjelser vel at mærke. Hvad angår afsnittet om åreladning springer den lige ind i åreladningsmanden – uden tegning og må derfor gribe til at beskrive sagen med ord. Månens gang i dyrekredsen var med i den svenske almanak helt til 1899 og derfor holdtes Bonde-Practica længere i live – helt til vore dage, hvor udgaverne er blevet forsynet med gamle eller nye illustrationer – dog uden at hente dem i de danske udgaver!

I den danske Bonde-Practica (1744) lød vejledningen som følger:

Denne figur viiser de Tolv Himmel-Tegn, til Efterretning for dem som vil lade sig Aarelade.

Hvo Medicamenter vil tage til sig,
Og agter ey Tiiden, troe kun mig,
Han giver sig selv i Nød og Fare,
Om denne Figur han ey tager vare.

Jeg raader dig, lad ey de Aare slaae,
Naar de Tegn regjierer, som du ikke maae;
Men dem Figuren dig mon aabenbare,
Dem kand du aabne foruden all Fare.

Vilt du have Helbred i naturlige Tiid,
Merk Tolv Himmel-Tegn paa Menneskens Liv,
Særdeles med Kopper og Aarer at slaae,
Saa kand dit Blod renses, du Sundhed kand faae.

Interessant er, at i nogle udgaver af Bonde-Practica står der ved afsnittet 'Nogle andre almindelige skønne Bonde-Regler', som handler om vejret, en linje indsat: "Se om alle disse Ting videre udi Thycho Brahes Astrologie paa Dansk" Det kunne lyde mystisk men er det slet ikke. Bogen der henvises til er "Peder Jacobsen Flemløses elementiske og jordiske Astrologie om Luftens Forandring." fra 1591. Når Tyge Brahe omtales som forfatteren er det en forkortning. Peder Jacobsen Flemløse fik opgaven stillet af Tyge Brahe og benyttede dels hans erfaringer dels hans bibliotek til at sammenstille 399 regler om vejret. Påstanden er, at der her ikke er tale om teori, men opsamlede erfaringer. En anden af Tyge Brahes elever Christen Søffrenson (Longomontani) skrev forordet til anden udgave i 1644. han fortæller at indledningen til bogen, som foregiver at være skrevet af Flemløse, er dikteret til ham af Tyge Brahe selv, da Flemløse på den tid havde forladt Hven. I denne indledning forklarer Flemløse / Tyge relationen mellem vejret og astrologien. At det ikke er en relation som gud og hvermand behøver at sætte sig ind i for at kunne bruge de regler, som fremgår af naturen

selv, af tegn på himlen, fra planteriget, fra dyreriget. Og at dersom folk i almindelighed vidste, hvor meget der hører til, og hvor dyb astrologikunsten er i sig selv, da blev der ikke udgivet så mange almanakker og practicaer hvert år!

De practicaer Tyge Brahe her bundter sammen, indeholder f.eks. Bonde Practica, som det blev et helt arbejde for naturvidenskaben at fordømme, da de havde fået vid udbredelse blandt folket. Derfor vil man kunne kalde Flemløses samleskrift for en Anti-Bondepractica, som der siden kom mange af. Practicaerne var simple skrifter og kan i stort omfang anses for at være tabte. Om der er kommet en dansk Bonde-Practica før 1597, i hvilket år den hidtil ældste udkom, kan vi ikke vide. Megen tysk litteratur florerede i Danmark, så det kan jo være dem, Tyge Brahe / Flemløse henviser til.

Jeg har ikke været alle 399 regler igennem, men jeg har i hvert fald fundet en, nemlig nr. 395, som skønt ikke helt identisk med en regel i Bonde-Practica dog er tæt på dens regel for september. Her tages der varsel af orme i agern, og for os lyder det ikke som erfaringsvidenskab heraf at udlede, at det giver advarsel om ufrugtbarhed og dyrtid. Og at fluer i agern giver advarsel om krig!

For alle i samtiden har der næppe været uoverensstemmelse mellem Tyge Brahe / Flemløses bog og Bonde-Practica. I ['Karen Brahes Bibliotek'](#) er de to titler i hvert fald blevet indbundet sammen!

Per Jacobsen Flemløses
elementiske og jordiske Astrologie
om Luftens forandring.
Efter den oprindelige Udgave, trykt paa Uranienborg 1591,
paany udgiven af F.R.Friis. Kjøbenhavn 1865. 148 s.

Tycho Brahe-museet
<http://www.tychobrahe.com/DK/index.html>

Karen Brahes Bibliotek
<http://www.sdu.dk/bibliotek/om+biblioteket/om+samlingerne/kbrahes>

Fra: Tycho Brahes verden / Skoletjenesten
http://www.tychobrahesverden.dk/tychobraheweb/tycho_brahe/4a_universet.html

På Skoletjenestens hjemmeside kaldes figuren, som jeg kalder åreladningsmanden, for 'zodiakmanden', og da det jo er dyrekredsen, som her omgiver manden, kan han selvfølgelig også hedde sådan. Der bringes dette relevante citat af Tyge Brahe :

“Det er vigtigt at vide, at de syv planeter i himlene svarer til de syv metaller på jorden og de syv vigtigste organer i mennesket. Alle disse ting er så fint og harmonisk arrangeret i forhold til hinanden, at de næsten lader til at have samme funktion, form og natur" og "Altså, solen og månen svarer til de to ædleste metaller, guld og sølv, og i mennesket til de to vigtigste organer, hjertet og hjernen.”

Dette siger han i god overensstemmelse med astrologiens grundtema 'som i himlen så på jorden'. Hvad jeg med dit indlæg vil pege på er, at hele denne bygning ikke kun tilhørte 'videnskaben', men også blev populariseret. Det synes jeg kan være vigtigt at få med i Tyge Brahe-sammenhæng.

*
**

På Skoletjenestens hjemmeside oplyses også kilden til det billede, som bruges på Tycho Brahe-museet. Det stammer fra Gregor Reisch: Margarita philosophica, 1503. Formentlig tegnet og skåret af en Alban Graf eller dennes far. Da dette er uklart ser jeg, at man som regel nøjes med at angive, fra hvilken bog figuren stammer. Hvad man ser er, at der på museet er manipuleret med billedet for at få det til at få plads på den ophængte bane. Ikke at det betyder noget her – men det er en af glidebanerne i populariseringer.

